การเปรียบเทียบคำประสมในภาษาไทยถิ่นเหนือกับภาษาลาว
A COMPARISON OF COMPOUND WORDS IN NORTHERN THAI DIALECT AND LAO LANGUAGE

อัจฉราภรณ์ จันทร์สว่าง[1] และรัชตพล ชัยเกียรติธรรม[2]
Acharaporn Junsawang[1] And Rathchataphol Chaikiattitham[2]

[1,2] คณะมนุษยศาสตร์และนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ
Faculty of Humanities and Communication Arts, Payap Univers
E-mail acharapon_j@payap.ac.th, E-mail meebearxiong@gmail.com

Received : February 3, 2023 Revised : June 12, 2023 Accepted : June 31, 2022

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบคำประสมในภาษาไทยถิ่นเหนือกับภาษาลาว 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านจำนวนของคำ 2) ด้านลักษณะความเหมือนและความแตกต่างด้านความหมาย 3) ปัจจัยที่ทำให้เกิดการสร้างคำประสม และ 4) ลักษณะการใช้ความหมายของคำประสมจากพจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง (อุดม รุ่งเรืองศรี, 2547) และพจนานุกรมภาษาลาว (ทองคำ อ่อนมะนีสอน, 2551)

ผลการศึกษาพบว่า มีจำนวนคำประสมภาษาไทยถิ่นเหนือ จำนวน 11,010 คำ คิดเป็นร้อยละ 80.52 ส่วนจำนวนคำประสมภาษาลาว จำนวน 2,663 คำ คิดเป็นร้อยละ 19.48 ด้านความหมายของคำประสมในภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาลาว พบว่า คำที่มีความหมายเหมือนกัน จำนวน 358 คำ คิดเป็นร้อยละ 87.96 ส่วนคำที่มีความหมายต่างกัน จำนวน 49 คำ คิดเป็นร้อยละ 12.04 แสดงให้เห็นว่า คำที่มีความหมายเหมือนกันมีจำนวนมากกว่าคำที่มีความหมายต่างกัน จำนวน 309 คำ คิดเป็นร้อยละ 75.92 ด้านปัจจัยที่ทำให้เกิดการสร้างคำประสมทั้งภาษาไทยและภาษาลาวเหมือนกันมากที่สุดใน 2 อันดับแรก ปัจจัยด้านการดำรงชีพ (ภาษาไทยถิ่นเหนือ คิดเป็นร้อยละ 56.51, ภาษาลาว คิดเป็นร้อยละ 58.84) และ ปัจจัยด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ภาษาไทยถิ่นเหนือ คิดเป็นร้อยละ 56.51, ภาษาลาว คิดเป็นร้อยละ 18.93)

ผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า แม้ว่าจำนวนการใช้คำประสมในภาษาไทยถิ่นเหนือมีจำนวนมากกว่าภาษาลาว แต่ด้านลักษณะการใช้ความหมายและปัจจัยต่าง ๆ คล้ายคลึงกัน

คำสำคัญ:
คำประสม การเปรียบเทียบ ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาลาว

ABSTRACT

This research aimed to analyze and compare the Northern Thai dialect compound words and the Lao language in 4 aspects: 1) the number of compound words, 2) similarities and differences of the meanings, 3) factors in creating compound words, and 4) determination of the meaning of compound words which from Lanna-Thai dictionary, Mae Fah Luang version (Rungruangsri, U., 2004) and Lao Dictionary (Onmaneesorn, T., 2008)

The research results indicated that there were 11,010 words of the Northern Thai dialect compound words (80.52%). There were 2,663 words of the Lao compound words (19.48%). In terms of the meanings of compound words in the Northern Thai dialects and the Lao language, it indicated that there were 358 compound words with similar meanings (87.96%) and 49 compound words with different meanings (12.04%). Thus, the number of compound words with similar meanings outpaced the number of compound words with different meanings was 309 words (75.92%). There were the most two common factors in creating compound words in both the Northern Thai dialect compound words and the Lao language. First, it was the livelihood factor (Northern Thai dialects were 56.51% and the Lao Language was 58.84%). The others were the nature and environment factor (Northern Thai dialects were 56.51% and the Lao Language was 18.93%).

In conclusion, the findings indicated that although the Northern Thai dialects contained more compound words than the Lao Language, the application of meaning and other factors were similar.

Keywords:

Compound word, Comparative, Northern Thai dialect, Lao Language

ความสำคัญของปัญหา

ภาษาไทยถิ่นเหนือนับเป็นภาษาหนึ่งในภาษาตระกูลไท (Tai Language Family) ที่ใช้สื่อสารกันในชีวิตประจำวันตามท้องถิ่นใน 8 จังหวัดทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ลำพูน พะเยา แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน โดยผู้คนใน 8 จังหวัดดังกล่าวเรียกภาษาของตนว่า “คำเมือง” หรือออกเสียงตามภาษาไทยถิ่นเหนือว่า “กำเมือง” ซึ่งภาษาไทยถิ่นเหนือนี้มีประเภท/ชนิดของคำเช่นเดียวกับภาษาไทยมาตรฐาน ได้แก่ คำซ้ำ คำซ้อน และคำประสม โดยเฉพาะคำประสมปรากฏในภาษาไทยถิ่นเหนือเป็นจำนวนมาก ตามที่กรรณิการ์ วิมลเกษม (2555, น. 63) กล่าวว่า การสร้างคำประสมในภาษาไทยถิ่นเหนือเป็นการนำหน่วยคำอิสระที่มีความหมายต่างกันตั้งแต่ 2 คำขึ้นไปมารวมกันเกิดเป็นคำใหม่ อาจมีความหมายใหม่หรือมีเค้าความหมายเดิม ซึ่งทำให้ภาษาล้านนามีคำใช้เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก เช่นเดียวกับภาษาลาวนับเป็นคำภาษาต่างประเทศที่ใกล้เคียงกับคำภาษาไทยถิ่นอีสานและภาษาไทยถิ่นเหนือ แต่หากเปรียบเทียบกันแล้วกลับพบความแตกต่างกันแม้ว่ามีวิธีการสร้างคำประสมเหมือนกัน ดังที่วิเชียร อำพนรักษ์ (2556, น. 10) กล่าวว่า แม้ไวยากรณ์ของภาษาลาวและภาษาไทยจะมีรูปแบบใกล้เคียงกัน แต่ทั้งสองภาษาต่างมีลักษณะโดดเด่นเฉพาะตัว ไม่ขึ้นต่อกัน นอกจากนี้ยังพบว่าภาษาอีสานมีความคล้ายคลึงกับภาษาไทยถิ่นเหนือ(วิไลศักดิ์ กิ่งคำ, 2544, น. 8) ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงเกิดข้อคำถามในเรื่องของความเหมือนกับความแตกต่างของคำประสมในภาษาลาวและในภาษาไทยถิ่นเหนือ ว่าเกิดจากสาเหตุใดและอะไรเป็นมูลเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดความเหมือนและความแตกต่างของคำประสมนั้น

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง “การเปรียบเทียบคำประสมในภาษาไทยถิ่นเหนือกับภาษาลาว” เพื่อศึกษาเปรียบเทียบด้านจำนวนของคำ ลักษณะความเหมือนและความแตกต่างด้านความหมาย ปัจจัยที่ทำให้เกิดการสร้างคำประสม และลักษณะการใช้ความหมายของคำประสม โดยคำประสมในภาษาไทยถิ่นเหนือรวบรวมได้จากพจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง (อุดม รุ่งเรืองศรี, 2547) จำนวน 1 เล่ม มีจำนวนคำศัพท์ทั้งหมดประมาณ 22,000 คำ ส่วนคำประสมในภาษาลาว รวบรวมได้จากพจนานุกรมภาษาลาว (ทองคำ อ่อนมะนีสอน, 2551) จำนวน 1 เล่ม มีจำนวนคำศัพท์ทั้งหมดประมาณ 22,000 คำ โดยคณะผู้วิจัยมีหลักการคัดเลือกพจนานุกรมทั้ง 2 ฉบับดังกล่าวเป็นข้อมูลสำคัญในการทำวิจัยครั้งนี้เนื่องจาก มีจำนวนคำศัพท์ที่ใช้เก็บข้อมูลมีปริมาณใกล้เคียงกัน จึงน่าจะมีข้อมูลไม่แตกต่างกันมากเกินไป 2) ช่วงระยะเวลาตีพิมพ์เผยแพร่ใกล้เคียงกันและอยู่ในยุคเดียวกัน โดยห่างกันเพียง 4 ปี กล่าวคือ พจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง ตีพิมพ์เมื่อปี พ.ศ. 2547 ส่วน พจนานุกรมภาษาลาว ตีพิมพ์เมื่อปี พ.ศ. 2551

จากหลักการคัดเลือกทั้ง 3 ปัจจัยสำคัญดังกล่าว จึงทำให้คณะผู้วิจัยศึกษาข้อมูลคำประสมจากพจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง (อุดม รุ่งเรืองศรี, 2547) และพจนานุกรมภาษาลาว (ทองคำ อ่อนมะนีสอน, 2551) ซึ่งผลการวิจัยจะทำให้เห็นลักษณะการใช้คำประสมของภาษาไทยถิ่นเหนือกับภาษาลาวว่าเหมือนกันและแตกต่างกันอย่างไร รวมถึงจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้ภาษาไทยทั่วไป รวมถึงชาวต่างประเทศที่สนใจศึกษาคำประสมที่ปรากฏอยู่ในภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาลาว อีกทั้งยังเป็นการรวบรวมข้อมูลอนุกรมคำศัพท์ประสมพื้นฐานสำคัญให้แก่ผู้ใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาลาว นอกจากนี้ยังนำไปใช้ในการเรียนการสอนด้านลักษณะของคำประสมที่ปรากฏในภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาลาวได้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อรวบรวมคำประสมในภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาลาว
2. เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบคำประสมในภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาลาว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง“การเปรียบเทียบคำประสมในภาษาไทยถิ่นเหนือกับภาษาลาว” เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยใช้ข้อมูลจากพจนานุกรมภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาลาว ได้แก่ พจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง (อุดม รุ่งเรืองศรี, 2547) จำนวน 1 เล่ม มีจำนวนคำศัพท์ทั้งหมดประมาณ 22,000 คำ และพจนานุกรมภาษาลาว (ทองคำ อ่อนมะนีสอน, 2551) จำนวน 1 เล่ม มีจำนวนคำศัพท์ทั้งหมดประมาณ 22,000 คำ โดยเก็บข้อมูลปฐมภูมิจากพจนานุกรมทั้ง 2 เล่ม รวมถึงข้อมูลจากหนังสือ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ส่วนประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ คำประสมทุกคำที่มีจำนวน 2 พยางค์ขึ้นไป และคำประสมที่เป็นสำนวน ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยโดย ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยโดยใช้วิธีการวิเคราะห์แบบสถิติแบบพรรณนาในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงข้อมูลเป็นค่าความถี่และค่าร้อยละ และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย

ผู้วิจัยเก็บข้อมูล โดยรวบรวมคำประสมภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาลาว โดยมีกรอบในการเก็บข้อมูลคำประสมที่เรียงลำดับคำประสมคำแรกตามลำดับพยัญชนะไทยในภาษาไทยมาตรฐาน แล้วนำคำประสมในภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาลาว ที่รวบรวมมาเปรียบเทียบกัน และนำคำประสมในภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาลาวมาเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของความหมาย โดยรวบรวมคำที่มีความหมายเหมือนกันและคำที่มีความหมายต่างกัน แล้วหาค่าเฉลี่ยร้อยละ แล้วนำคำประสม ในภาษาไทยถิ่นเหนือกับภาษาลาว มาเปรียบเทียบกันว่ามีปัจจัยที่ทำให้เกิดการสร้างคำด้านใดบ้าง แล้วคิดค่าร้อยละ ต่อไปจึงนำคำประสม ในภาษาไทยถิ่นเหนือกับภาษาลาว มาเปรียบเทียบกันว่ามีลักษณะการใช้ความหมายของคำประสมอย่างไรบ้างแล้วคิดค่าร้อยละ

ประมวลผลข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยรวบรวมคำประสมที่ปรากฏในพจนานุกรมทั้ง 2 เล่ม วิเคราะห์ และเปรียบเทียบคำประสม ตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยการนำเสนอข้อมูลทั้งหมดเป็นค่าความถี่และค่าร้อยละในรูปแบบของตารางประกอบการบรรยาย แล้วอภิปรายผลข้อมูลโดยนำผลข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และเปรียบเทียบว่า คำประสมในภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาลาว ลักษณะความเหมือนและความแตกต่าง ได้แก่ ความหมาย และปัจจัยที่ทำให้เกิดการสร้างคำประสม และลักษณะการใช้คำอย่างไร โดยนำเสนอข้อมูลในรูปของการอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย

การรวบรวมคำประสมในภาษาไทยถิ่นเหนือจากพจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง (อุดม รุ่งเรืองศรี, 2547) และพจนานุกรมภาษาลาว (ทองคำ อ่อนมะนีสอน, 2551) ต่างมีจำนวนคำศัพท์ทั้งหมดประมาณ 22,000 คำ โดยภาษาไทยถิ่นเหนือมีคำประสมจำนวน 11,010 คำ คิดเป็นร้อยละ 50.04 ส่วนคำประสมในภาษาลาว มีคำประสมจำนวน 2,663 คำ คิดเป็นร้อยละ 12.10 แสดงให้เห็นว่าพจนานุกรมภาษาไทยถิ่นเหนือปรากฏคำประสมมากกว่าพจนานุกรมภาษาลาวจำนวน 8,347 คำ คิดเป็นร้อยละ 37.94

เมื่อรวบรวมเฉพาะคำประสมทั้งหมดจากพจนานุกรมทั้งสองเล่มดังกล่าวมีจำนวนคำประสมรวมกันทั้งหมด 13,637 คำ โดยแบ่งเป็นภาษาไทยถิ่นเหนือมีจำนวน 11,010 คำ คิดเป็นร้อยละ 80.52 ส่วนภาษาลาวมีจำนวน 2,663 คำ คิดเป็นร้อยละ 19.48 แสดงให้เห็นว่า จำนวนคำประสมในภาษาไทยถิ่นเหนือมีจำนวนมากกว่าภาษาลาวจำนวน 8,347 คำ คิดเป็นร้อยละ 61.04

เมื่อเปรียบเทียบลักษณะความเหมือนและความแตกต่างด้านความหมายของคำประสมในภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาลาว พบคำประสมที่มีความหมายเหมือนกัน จำนวน 358 คำ คิดเป็นร้อยละ 87.96 ส่วนคำประสมที่มีความหมายต่างกัน มีจำนวน 49 คำ คิดเป็นร้อยละ 12.04 แสดงให้เห็นว่าคำประสมที่มีความหมายเหมือนกันมีจำนวนมากกว่าคำประสมที่มีความหมายต่างกัน จำนวน 309 คำ คิดเป็นร้อยละ75.92

ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดการสร้างคำประสมในภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาลาวปรากฏลักษณะเดียวกัน แต่มีลำดับที่แตกต่างกันดังรายละเอียดตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบปัจจัยที่ทำให้เกิดการสร้างคำประสมคำในภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาลาว

ปัจจัย	ภาษาไทยถิ่นเหนือ			ภาษาลาว		
	ลำดับที่	จำนวน (คำ)	ร้อยละ	ลำดับที่	จำนวน (คำ)	ร้อยละ
การดำรงชีพ	1	6,222	56.51	1	1,567	58.84
ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	2	3,484	31.63	2	504	18.93
ศาสนาความเชื่อ	3	458	4.16	5	114	4.28
อารมณ์และความรู้สึก	4	370	3.36	3	196	7.36
การเมืองการปกครอง	5	210	1.91	4	177	6.65
วัฒนธรรมและประเพณี	6	153	1.39	6	75	2.82
การอพยพ	7	66	0.60	9	2	0.07
วัฒนธรรมตะวันตก	8	27	0.25	8	13	0.49
เทคโนโลยี	9	20	0.18	7	15	0.56
รวม		11,010	100		2,663	100

จากผลการวิจัยดังตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดการสร้างคำประสมคำในภาษาไทยและภาษาลาวเหมือนกันใน 2 ลำดับแรก ได้แก่ 1) การดำรงชีพ และ 2) ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่วน 3 ลำดับถัดมา

แตกต่างกัน กล่าวคือ ลำดับที่ 3 ถึงลำดับที่ 5 ในภาษาไทยถิ่นเหนือ ประกอบด้วย ลำดับที่ 3)ศาสนาและความเชื่อ ลำดับที่ 4) อารมณ์และความรู้สึก ลำดับที่ 5)การเมืองการปกครอง ในขณะที่ลำดับที่ 3 ถึงลำดับที่ 5 ในภาษาลาว ประกอบด้วย ลำดับที่ 3)อารมณ์และความรู้สึก ลำดับที่ 4)การเมืองการปกครอง และลำดับที่ 5)ศาสนาและความเชื่อ สรุปได้ว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดการสร้างคำประสมในภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาลาวเกิดจากปัจจัยประเภทเดียวกัน แต่ปริมาณหรือลำดับของการใช้คำประสมแตกต่างกัน

ผลการเปรียบเทียบลักษณะของความหมายของทั้งสองภาษามีลักษณะความหมายโดยตรงมากที่สุดเช่นเดียวกันด้วย แสดงให้เห็นว่าภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาลาวมีลักษณะการใช้คำประสมในด้านความหมายเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

อภิปรายผลวิจัย

จากการรวบรวมคำประสมในภาษาไทยถิ่นเหนือและคำประสมในภาษาลาวพบว่า จำนวนคำประสมในภาษาไทยถิ่นเหนือมีมากกว่าคำประสมในภาษาลาว เนื่องจากคำประสมในภาษาไทยถิ่นเหนือมีคำประเภทของชื่อต้นไม้ ดอกไม้ และพืชพันธุ์ต่าง ๆ ค่อนข้างมาก ซึ่งปรากฏเกือบทุกตัวอักษร ได้แก่ ประเภท “ต้นก่อ” เช่น คำว่า “ก่อกอ”, “ก่อก้างด้าง”, “ก่อขาว” ฯ ประเภท “กูด” (เฟิน) เช่น “กูดกวางฯ , “กูดแก้ว, “กูดไก่” เป็นต้น แสดงให้เห็นว่า สภาพภูมิศาสตร์ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยเป็นเทือกเขาสูง และเป็นแหล่งกำเนิดของแม่น้ำสำคัญหลายสาย อีกทั้งยังมีอากาศที่หนาวเย็นกว่าภูมิภาคอื่น ๆ จึงทำให้ทรัพยากรป่าไม้และพืชพันธุ์ธัญญาหารในภาคเหนืออุดมสมบูรณ์กว่าภูมิภาคอื่น จึงทำให้มีชื่อเรียกต้นไม้ ดอกไม้ และพืชพันธุ์ต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ซึ่งสอดคล้องกับ วิถี พานิชพันธ์ (2548, น. 1-3) กล่าวว่า พื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยเป็นชุมชนลุ่มแม่น้ำสายสำคัญ ด้านภูมิศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาตินั้น ตั้งอยู่บนคาบสมุทรอินโดจีนของเอเชียอาคเนย์ โดยอยู่ลึกเข้าไปในแผ่นดินห่างจากชายฝั่งทะเล มีสันเขาสูงต่ำจำนวนมากที่เป็นแหล่งน้ำ มีลักษณะภูมิอากาศอยู่ในเขตอบอุ่นแบบร้อนชื้นที่เหมาะแก่การเกษตร ด้วยเหตุนี้ดินแดนภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยจึงเป็นแหล่งของพืชพันธุ์ธัญญาหารหลากหลายชนิด จึงมีการสร้างคำประสมที่มีชื่อเรียกให้สอดคล้องกับลักษณะหรือความโดดเด่นอันเป็นลักษณะเฉพาะของพืชพันธุ์แต่ละสายพันธุ์

ส่วนการเปรียบเทียบลักษณะความเหมือนและความแตกต่างด้านความหมายของคำประสมในภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาลาว โดยคัดเลือกเฉพาะคำที่เขียนสะกดเหมือนกัน รวมทั้งคำที่มีการกลายเสียง พบว่าคำที่มีความหมายเหมือนกันมากกว่าคำที่มีความหมายต่างกัน ดังตัวอย่างคำที่มีความหมายเหมือนกัน เช่น คำว่า “เข้าหนมจ็อก” ในภาษาไทยถิ่นเหนือ หมายถึง น. ขนมเทียน, ขนมสอดไส้ ในภาษาลาว หมายถึง น. ขนมที่ใช้ใบตองหมกเป็นห่อ ๆ เรียก ขนมหมก ขนมเทียน ส่วนคำที่มีความหมายต่างกัน เช่น คำว่า “จอมหัว” ในภาษาไทยถิ่นเหนือ หมายถึง น. เกล้าผม, มงกุฎ ในภาษาลาว หมายถึง น. ผู้เป็นที่พึ่ง ที่นับถือสูงสุดเรียก จอมเหนือหัว

ความหมายของคำที่ยกตัวอย่างมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าคำประสมในภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาลาวมีความคล้ายคลึงกัน ขณะที่ภาษาไทยถิ่นอีสานและภาษาไทยถิ่นเหนือก็มีความคล้ายคลึงกัน อาจกล่าวได้ว่า ภาษาดังกล่าวจึงมีลักษณะร่วมกัน คือเป็นภาษาตระกูลไตหรือไท (Tai) เหมือนกัน ซึ่งสอดคล้องกับที่วริษา โอสถานนท์ (2559, น. 1) ได้กล่าวไว้ว่า ภาษาลาวมีคำศัพท์และสำเนียงที่ใกล้เคียงกันกับภาษาไทยถิ่นอีสาน และหากพิจารณาในแง่ของภาษาศาสตร์แล้ว ภาษาลาวและภาษาไทยอีสานจัดอยู่ในภาษากลุ่มย่อย (Language Subgroup) ของภาษาตระกูลเดียวกัน คือภาษาตระกูลไตหรือไท เช่นเดียวกับที่ลาวัณย์ สังขพันธานนท์ (2551, น. 12) กล่าวว่า ภาษาลาวเป็นภาษาคำโดด จัดอยู่ในภาษาตระกูลไตหรือไท (Tai) ซึ่งมีเสียงศัพท์และการใช้คำศัพท์ต่าง ๆ คล้ายกับภาษาอีสาน ด้านตัวอักษรภาษาลาวจำนวนมากมีหลายตัว ที่เขียนคล้ายตัวอักษรไทยปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีผลการศึกษาของวรรณสิริ สร้างเอี่ยม (2553) ที่พบว่าวิธีการสร้างคำในภาษาไทยและภาษาลาวมีลักษณะตรงกัน คือ

เกิดจากการนำหน่วยคำอิสระตั้งแต่สองหน่วยคำขึ้นไปมารวมกัน สำหรับคำประสมที่มีความหมายเหมือนกันหรือคล้ายกันในภาษาไทยและภาษาลาว พบว่ามีทั้งคำประสมที่ใช้รูปคำเหมือนกันและใช้รูปคำที่แตกต่างกัน

ทางด้านอักษรลาวและอักษรล้านนา ก็มีความคล้ายคลึงกัน ดังที่บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ (2547, น. 28-29) ได้อธิบายถึงตัวอักษรภาษาลาวว่ามีรูปร่างคล้ายกับตัวหนังสือไทยที่ปรากฏในจารึกสุโขทัย และจารึกที่พบในจังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง พะเยา และเมืองเชียงแสน ฯลฯ ซึ่งเรียกว่า “อักษรฝักขาม” มีลักษณะใกล้เคียงกับอักษรไทยปัจจุบัน นอกจากนี้อาณาจักรล้านช้างยังมีอักษรลักษณะอื่นที่เหมือนกันกับอักษรที่พบในภาคเหนือของไทย อาทิ อักษรล้านนา อักษรในสิบสองปันนา และอักษรไทเขินในเมืองเชียงตุง ดังนั้น หากกล่าวถึงรูปลักษณ์ของตัวอักษรลาวในช่วงอาณาจักรล้านช้าง จึงน่าจะได้รับอิทธิพลจากอักษรที่ใช้อยู่ในพื้นที่อาณาจักรไทยและอาณาจักรตอนบนของประเทศไทยที่มีการใช้ภาษาตระกูลไทและมีตัวอักษรใช้อยู่แล้วในช่วงเวลาเดียวกัน

นอกจากนี้ หากพิจารณาจากพื้นที่ของภาคเหนือและภาคอีสานของไทยที่อยู่ใกล้กับประเทศลาว จึงเกิดการอพยพเคลื่อนย้ายของประชาชน จากถิ่นเหนือไปสู่ถิ่นอีสาน จากอีสานไปสู่ประเทศลาว และเกิดจากประชาชนของประเทศลาวอพยพเคลื่อนย้ายมาสู่ภาคอีสานหรือภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับที่ ประคอง นิมมานเหมินท์ (2547, น. 40) กล่าวว่าการที่บางพื้นที่ของภาคกลางใช้ภาษาไทยถิ่นคล้ายคลึงกับภาษาไทยถิ่นในภาคเหนือหรือล้านนา และบางพื้นที่ใช้ภาษาไทยถิ่นคล้ายกับภาษาลาวหรือภาษาอีสานนั้นมาจากปัจจัย 2 ประการ คือ ประการแรกเนื่องมาจากพื้นที่นั้น ๆ อยู่ใกล้เคียงกับภาคเหนือหรือใกล้เคียงกับภาคอีสาน ประการที่ 2 เนื่องมาจากประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ดังกล่าวได้อพยพเคลื่อนย้ายมาจากภาคเหนือ ภาคอีสานหรือลาว

ทางด้าน เรืองเดช ปันเขื่อนขัติย์ (2552, น.32) ยังได้ให้เหตุผลสอดคล้องกันในเรื่องของภูมิศาสตร์ของท้องถิ่นมีอิทธิพลต่อการใช้ภาษาของคนในท้องถิ่นนั้น หากขาดการไปมาหาสู่ซึ่งกันและกันเป็นเวลานาน หลายชั่วอายุคน ทำให้ภาษาถิ่นใดถิ่นหนึ่งเปลี่ยนไป กลายเป็นภาษาถิ่นอื่น ๆ ซึ่งไม่เหมือนกันกับภาษาดั้งเดิมในที่สุด

ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าข้อสนับสนุนทั้งหมดข้างต้นเป็นมูลเหตุสำคัญที่ทำให้คำประสมในภาษาไทยถิ่นเหนือและคำประสมในภาษาลาว มีคำที่มีความหมายเหมือนกัน มากกว่าคำที่มีความหมายต่างกัน

จากการเปรียบเทียบปัจจัยที่ทำให้เกิดการสร้างคำประสมในภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาลาว 5 ลำดับแรก พบว่า ปัจจัยด้าน “การดำรงชีพ” และ “ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” ปรากฏจำนวนมากในลำดับเดียวกัน ส่วนด้าน “ศาสนาความเชื่อ” “อารมณ์และความรู้สึก” และ “การเมืองการปกครอง” ปรากฏจำนวนมากในลำดับถัดมาที่แตกต่างกัน สะท้อนให้เห็นว่าการดำรงชีพ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตของคนในสังคมไทยภาคเหนือและคนในสังคมลาวที่ใกล้ชิดธรรมชาติ เลี้ยงชีพด้วยการเกษตรกรรม และค้าขาย ในภาษาไทยถิ่นเหนือ เช่น คำว่า “กวยขี้เหยื้อ (น. ตะกร้าสำหรับทิ้งขยะ) คำว่า “ก๊อกตำหมาก” (น. ตะบันหมาก – เครื่องตำหมากของคนแก่ มีรูปคล้ายกระบอก โดยมากทำด้วยทองเหลือง) คำว่า “กะเบ้อช้าง (น. ผีเสื้อขนาดใหญ่) คำว่า “ข่วงเรือบิน” (น. สนามบิน) ในภาษาลาว คำว่า “กะจอบบ้อง” (น. เสียมขุดดิน) คำว่า “เก็ดลิ่น” (ชื่อพรรณไม้ชนิดหนึ่ง มีสองชนิด คือ เกล็ดนิ่มเล็ก และ เกล็ดนิ่มใหญ่) คำว่า “ง้วงกางดง” (น. ชื่องูพิษชนิดหนึ่ง ลำตัวคล้ายงูเขียวแต่ตัวเล็กและยาวกว่าเลื้อยไปช้า ๆ ตามพุ่มไม้กลางป่า) เป็นต้น จะเห็นได้ว่าลักษณะสังคมและสิ่งแวดล้อมมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดภาษาขึ้นใช้สื่อสารกันภายในกลุ่ม ลักษณะทางกายภาพเป็นอย่างไร ภาษาก็จะเกี่ยวข้องกับสิ่งนั้น ซึ่งสอดคล้องกับ อัญชลี สิงห์น้อย (2548, น.104) กล่าวเกี่ยวกับคำนามประสมเป็นรูปแบบภาษาที่แสดงหรือสะท้อนให้เห็นถึงพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมของผู้พูดภาษานั้น ๆ ได้อย่างชัดเจน เช่นเดียวกับผลการศึกษาของเนตญา บุญอ่อน (2560) พบว่า หนึ่งในหมวดหมู่ของคำนามประสมภาษาลาว คือ หมวดสรรพสิ่ง ส่วนการศึกษาด้านสภาพสังคมและวัฒนธรรมลาวผ่านคำนามประสมภาษาลาวนั้นพบว่า สังคมลาวเป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ เป็นสังคมเกษตรกรรมและเป็นสังคมที่มีความเชื่อที่หลากหลาย

นอกจากนี้ยังมีปัจจัยด้าน“ศาสนาความเชื่อ” เช่น คำว่า “พระเจ้าขาคู้ (ว. นานมาแล้ว, เก่าแก่จนสืบค้นไปไม่ถึง) คำว่า “ม้างขืด” (ก. ถอนเสนียด, ถอนความเป็นอัปมงคล) คำว่า “แก้บะ” (ก. ทำการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือตามที่ได้สัญญาเอาไว้) คำว่า “แก่นทำ” (น. หลักธรรมที่เป็นแก่นของพุทธศาสนา มี 5 อย่าง คือ ศีล สมาธิ ปัญญา วิมุต วิมุตติยานะทัสสนะ) ปัจจัยด้าน“อารมณ์และความรู้สึก เช่น คำว่า “ตกขะพ่า” (ก. ตกประหม่า, ตกตะลึง) คำว่า “ ทือเซอะ(ก. เหยียดหยามว่าเซ่อเซอะ) คำว่า “กอยก่าว” (ก. พูดด้วยความจริงใจ) คำว่า “เขิงเคียด” (ก. โกรธร้าย, อาฆาต, ขึงโกรธ ก็ว่า) และปัจจัยด้าน “การเมืองการปกครอง” เช่น คำว่า “รั้งเมือง” (ก. ดูแลเมือง, ปกครองบ้านเมือง) คำว่า “ลูกพันนา”(น. ลูกเมือง, เมืองบริวาร, กำลังคนจากเมืองบริวาร) คำว่า “แก้คะดี”(ก. (สู้คดีความด้วยเหตุผล หลักฐานและคำพูดที่ฉลาดหลักแหลม เพื่อปลดเรื่องที่มีผู้ฟ้อง) คำว่า “กดบ้าน” (น. กฎระเบียบที่ชาวบ้านร่วมกันตั้งขึ้น เรียก กฎบ้าน) เป็นต้น

ผู้ศึกษาวิจัยตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้เกิดคำประสมด้านเทคโนโลยีและด้านวัฒนธรรมตะวันตกซึ่งพบน้อยมากทั้งในภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาลาว อาจเนื่องจากเป็นข้อมูลที่ปรากฏเฉพาะในพจนานุกรมเท่านั้น จึงเป็นภาพสะท้อนให้เห็นว่าทั้งสองภาษายืมคำหรือเลือกรับภาษาต่างชาติมาใช้ในสถานการณ์ที่จำเป็นเท่านั้น เช่น ภาษาที่เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีที่เกิดขึ้นใหม่ในสังคม และคำทับศัพท์บางคำเท่านั้น โดยส่วนใหญ่จะใช้ภาษาของตนเองเพื่อง่ายต่อการสื่อสาร เช่น คำว่า “กล้องกระจายเสียง” (น. เครื่องขยายเสียง, ลำโพงชนิดโลหะทรงดอกมะเขือของเครื่องขยายเสียงคำว่า) คำว่า “ยนต์ผัด” (น. กงจักร) คำว่า “กงสทิกฯ (น. เครื่องยิงชนิดหนึ่งทำด้วยแถบยางผูกกับคันถือที่เป็นไม้ง่าม) คำว่า “ทองคะลิก” (น. ทองอังกฤษ – เรียกโลหะชนิดหนึ่งที่แผ่เป็นแผ่นบาง สีคล้ายทองคำหรือสีอื่นก็มี ใช้สลักหรือปรุเป็นลวดลาย) คำว่า “ถ่ายฮูบเงา” (ก.จำลอง หรือบันทึกภาพโดยต่อเนื่องกันใส่ฟิล์มแถบยาว ๆ เมื่อฉายด้วยเครื่องฉายไปใส่จอ จะมองเห็นภาพนั้น เคลื่อนไหวได้เหมือนจริง) คำว่า “ลดจัก” (น. รถที่วิ่งด้วยเครื่องยนต์กำลังไฟฟ้า หรือพลังงานอื่น และมีกงล้อไม่เกิน 2 วง ถ้ามีการพ่วงข้าง ก็มีกงล้อเพิ่มไม่เกิน 1 วง) คำว่า “กะลาดำ” (น. ชนชาติแขก ที่อาศัยอยู่ในทวีปแอฟฟริกา กะลาดำมาจากคำว่า กุลา คำลาวในอดีตเรียกคนเมียนมาร์ว่า กุลา) คำว่า “ลดเม” (น. รถโดยสารประจำทางที่วิ่งตามเส้นทางที่กำหนดไว้ และเก็บค่าโดยสารตามระเบียบกฎหมายกำหนดไว้) เป็นต้น อย่างไรก็ตามจากงานศึกษาของกันยารัตน์ อุ่นทานนท์ และรัตนา จันทร์เทาว์ (2560) ที่ศึกษาคำยืมในภาษาอังกฤษนิตยสาร หนังสือพิมพ์ รายการโทรทัศน์ ที่เผยแพร่ในปี ค.ศ. 2010 พบว่าคำยืมในภาษาอังกฤษที่ปรากฏในภาษาเขียนและภาษาพูดจากสื่อสารมวลชนลาว ส่วนมากอยู่ในกลุ่มความหมายเกี่ยวข้องกับธุรกิจ เมื่อมีการขยายตัวทางด้านธุรกิจประกอบกับการเปิดประเทศของลาว จึงส่งผลให้ได้รับอิทธิพลทางด้านภาษาอังกฤษเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย เช่นเดียวกับภาษาไทยถิ่นเหนือที่ได้รับอิทธิพลจากภาษาต่างชาติได้แทรกซึมในภาษามาแต่ละยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ผลการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการศึกษาข้อมูลด้านอิทธิพลของภาษาต่างชาติย่อมมีความแตกต่างกันตามแหล่งข้อมูลที่ศึกษา

ด้านลักษณะความหมายปรากฏความหมายโดยตรงมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า ทั้งภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาลาวมีลักษณะการใช้คำประสมในด้านความหมายในทิศทางเดียวกัน จากลักษณะความหมายของคำประสมเด่นทุกคำและมีลักษณะความหมายโดยตรงนั้นเป็นการสร้างคำเพื่อต้องการเน้นการสื่อสารให้มีความชัดเจนและตรงไปตรงมา และเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการสื่อสารคลาดเคลื่อน นอกจากนี้ภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาลาวต่างก็เป็นภาษาคำโดด ดังนั้นจึงเน้นการสื่อความหมายอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งสอดคล้องกับการให้นิยามความหมายของความหมายตรงของ ดียู ศรีนราวัฒน์ และชลธิชา บำรุงรักษ์ (2558, น. 170) ที่ระบุว่าความหมายตรง (denotative meaning/denotation) หมายถึง ความหมายประจำของคำ เป็นความหมายที่ชี้บ่งสิ่งที่อ้างถึง ซึ่งสิ่งที่อ้างถึงนั้น (referent) เป็นความหมายที่เจ้าของภาษาโดยทั่วไปรู้และเข้าใจ และเป็นความหมายหลักของคำก่อนที่จะมีการขยายความออกไป ความหมายประจำของคำเป็นความหมายที่เป็นแก่นของความหมายของคำ “ความหมายตรง” มีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน ได้แก่ ความหมายมโนทัศน์ (conceptual meaning) ความหมายหลักหรือความหมายแกน/

แก่น (core meaning) ความหมายประจำรูป หรือความหมายตรงตามตัวอักษร (literal meaning) และความหมายอ้างอิง (referential meaning)

อย่างไรก็ตามจากการศึกษายังพบว่าคำประสมในภาษาไทยถิ่นเหนือ ในหนึ่งคำมีลักษณะความหมายทั้งโดยตรงและโดยนัย เช่น คำว่า “กลางบ้านกลางเมือง” ความหมายโดยตรง หมายถึง ว. กลางหมู่บ้านหรือกลางเมือง, ในที่ชุมชน ส่วนความหมายโดยนัย หมายถึง น. เทพรักษ์ดูแลรักษาบ้านเมือง สอดคล้องกับแนวคิดความหมายโดยนัยของ ดียู ศรีนราวัฒน์ และชลธิชา บำรุงรักษ์ (2558, น. 177) กล่าวคือ ความหมายโดยนัย (connotative meaning/ connotation) หมายถึง ความหมายที่เพิ่มเติมขึ้นมานอกเหนือไปจากความหมายตรง เป็นความหมายอื่น ๆ ที่ใช้ในการสื่อสาร มีลักษณะของความหมายที่แฝงอยู่ในคำร่วมอยู่กับความหมายตรง ซึ่งเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า “ความหมายแฝง” เพราะเป็นความหมายที่แฝงอยู่ในการสื่อสารซึ่งมีที่มาของความหมายต่าง ๆ กัน โดยอาจเกิดจากลักษณะการใช้ภาษาทางสังคม อารมณ์ ความรู้สึก ฯลฯ ความหมายโดยนัยหรือความหมายแฝงเป็นความหมายที่เกิดร่วมในคำที่มีความหมายตรงอยู่แล้ว การ “แฝง” ของความหมายประเภทนี้ เป็นนัยของความหมายที่เกิดร่วมอยู่ในความหมายตรง โดยมีที่มาจากลักษณะต่าง ๆ ซึ่งอาจเป็นความหมายที่เกิดจากลักษณะทางสังคม ลีลาการใช้ภาษา อารมณ์ความรู้สึก และผลจากการได้ยิน

นอกจากนี้ยังพบว่าลักษณะความหมายโดยนัยทั้งภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาลาวจะปรากฏในคำประสมที่เป็นสำนวนโวหาร เช่น ในภาษาไทยถิ่นเหนือ คำว่า “ฟากน้ำกล้ำหน้า” หมายถึง น. ชาติหน้า ตัวอย่างในภาษาลาว เช่น คำว่า “กะลาหัว” หมายถึง เป็นคำสั่งสอนของพ่อแม่ เน้นหนักให้จดจำคำสอนไว้ตลอดชีวิต

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปใช้ในการสอนเรื่องภาษาไทยถิ่นเหนือ เกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้เกิดการสร้างคำประสม ลักษณะการใช้ความหมายของคำประสม และภาพสะท้อนทางสังคม วัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่นเหนือที่ปรากฏในคำประสม
2. ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปใช้ในการสอนภาษาลาว ซึ่งเป็นภาษาเพื่อนบ้านของไทย ที่มีบางคำคล้ายกับภาษาไทย และมีความหมายเหมือนกัน สามารถใช้ร่วมกันได้
3. ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปสู่การจัดทำหนังสือรวมคำประสมพร้อมความหมายในภาษาไทยถิ่นเหนือและภาษาลาว

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบโครงสร้างของคำประสมในภาษาไทยถิ่นเหนือกับภาษาลาว
2. ควรศึกษาเปรียบเทียบสำนวนสุภาษิตในภาษาไทยถิ่นเหนือกับภาษาลาว
3. ควรศึกษาเปรียบเทียบวัฒนธรรมอาหารที่ปรากฏในวรรณกรรมล้านนาและวรรณกรรมล้านช้าง

บรรณานุกรม

กรรณิการ์ วิมลเกษม. (2555). *ภาษาไทยถิ่นเหนือ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). เซนปริ้นติ้ง.

กันยารัตน์ อุ่นทานนท์ และรัตนา จันทร์เทาว์. (2560). คำยืมภาษาอังกฤษในภาษาลาว. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์*, *34*(3), 82-99.

ดียู ศรีนราวัฒน์ และชลธิชา บำรุงรักษ์. (2558). *ภาษาและภาษาศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ทองคำ อ่อนมะนีสอน. (2551). *วัดจะนานุกม พาสาลาว*. หอสมุดแห่งชาติ.

เนตญา บุญอ่อน. (2560). *คำนามประสมภาษาลาว. [*วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์], มหาวิทยาลัยศิลปากร.

บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. (2547). *ไทยสิบสองปันนา เล่ม 1*. ศยาม.

ประคอง นิมมานเหมินท์**.** (2547). *มองภาษา*. แม่คำผาง**.**

เรืองเดช ปันเขื่อนขัติย์. (2552). *ภาษาศาสตร์ภาษาไทย*. Fast Books.

ลาวัณย์ สังขพันธานนท์. (2551). *ภาษาลาวในชีวิตประจำวัน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วรรณสิริ สร้างเอี่ยม. (2553). *เปรียบเทียบคำประสมในภาษาไทยและภาษาลาว*. [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์], มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วริษา โอสถานนท์. (2559). *ฝึกทักษะภาษาลาวเวียงจันทน์*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิเชียร อำพนรักษ์. (2556). *สนุกกับภาษาลาว ญาติสนิทภาษาไทย*. สถาพรบุ๊ค.

วิไลศักดิ์ กิ่งคำ. (2544). *ภาษาไทยถิ่น*. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วิถี พานิชพันธ์. (2548). *วิถีล้านนา*. โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮ้าส์.

อัญชลี สิงห์น้อย. (2548). *คำนามประสม ศาสตร์และศิลป์ในการสร้างคำไทย*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุดม รุ่งเรืองศรี. (2547). *พจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง*. มิ่งเมือง.